

ks. Ginter Dzierżon

Wydział Prawa Kanonicznego UKSW

ORCID 0000-0002-5116-959X

Ewolucyjny charakter reform papieża Franciszka w prawie małżeńskim

Treść: Wstęp. 1. Organiczny związek dokumentów papieskich. 2. Przyczyny reformy. 3. Władza papieska. 4. Charakter papieskiej reformy. Zakończenie

Wstęp

Śledząc nauczanie papieża Franciszka nie ma wątpliwości co do tego, iż szczególny przedmiot jego zainteresowania stanowi los małżeństw i rodzin. W świecie współczesnym często podważa się katolicki koncept małżeństwa, aprobując związki nieakceptowane w doktrynie Kościoła. Santiago Panizo Orallo w pierwszym rozdziale monografii „El matrimonio a debate hoy. Nulidades en el dos mil” nawiązując do tego wątku wskazał na związki partnerskie, związki homoseksualistów, a także małżeństwa cywilne katolików zawierane z pominięciem formy kanonicznej¹. Jest rzeczą zrozumiałą, iż wobec konceptów obcych nauce Kościoła papież nie może przejść obojętnie.

Świadom nowych uwarunkowań i wezwań, w których egzystują współczesne katolickie rodziny, w 2014 i 2015 roku papież Franciszek zwołał Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów.

¹ Por. S. PANIZO ORALLO, *El matrimonio a debate hoy. Nulidades en el dos mil*, Madrid 2001, s. 36-160.

Owoce prac tego zgromadzenia stały się trzy dokumenty: motu proprio „Mitis Iudex Dominus Iesus”² oraz „Mitis et Misericors Iesus”³, a także posynodalna Adhortacja Apostolska „Amoris Laetitia”⁴. Treści zawarte w opublikowanych dokumentach stały się nie tylko przedmiotem wielu analiz, ale również wielu kontrowersji⁵, ponieważ w MIDI i MJ pojawiły się istotne zmiany w prawie procesowym; ustanowiono m.in. instytucję procesu skróconego przed biskupem oraz wprowadzono rozwiązanie, w myśl którego orzekanie nieważności małżeństwa może zakończyć się w trybunale jednej instancji. Komentarzom niemałe trudności przysparza też interpretacja art. 14 § 1 „Ratio procedendi in causis matrimonii nulitate declarata” (RP) dotyczącego okoliczności rzeczy lub osób, które umożliwiają prowadzenie procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

W odniesieniu do AL natomiast podnoszonym w doktrynie ważkim problemem jest kwestia dopuszczenia do Komunii św. katolików rozwiedzionych, żyjących w związkach cywilnych. Obiekt licznych polemik i dyskusji stanowią treści zawarte w Rozdziale VIII tego dokumentu, zatytułowanym „Towarzyszyć, rozpoznać i włączyć to co kruche” (AL 291-312).

W tym kontekście powstaje zasadnicze pytanie: czy reformatorskie przedsięwzięcia papieża mają charakter rewolucyjny czy ewolucyjny? Odpowiedź na to pytanie nie jest łatwa. W opracowaniu tym zostanie podjęta próba ustosunkowania się do tak określonego problemu badawczego.

Podjmując tą tematykę ujętą na początku należy stwierdzić, iż w publikacji tej nie zostaną poddane szczegółowej analizie zapisy poszczególnych regulacji, ale sygnalizowany problem zostanie

² Por. FRANCISCUS, *Littere Apostolicae motu proprio datae Mitis Iudex Dominus Iesus*-1.9.2015, AAS 107(2015), s. 958-978. (Dalej: MIDI).

³ Por. FRANCISCUS, *Littere Apostolicae motu proprio datae Mitis et Misericors Iesus*-1.9.2015, AAS 107(2015), s. 946-957. (Dalej: MJ).

⁴ Por. FRANCISCUS, *Adhortatio Apostolica Amoris Laetitia*-19.3.2016, AAS 08(2016), s. 312-446. (Dalej: AL).

⁵ Szerzej na ten temat zob. J. KUPCZAK, *Źródła sporu o Amoris Laetitia*, Poznań 2018.

rozważony w kontekście rozwiązań systemowych kanonicznego prawa małżeńskiego.

1. Organiczny związek dokumentów papieskich

Papież Franciszek w przemówieniu z 25 lutego 2017 roku skierowanym do uczestników kursu dotyczącego kanonicznego procesu małżeńskiego uwydatnił ścisły związek zachodzący pomiędzy propozycjami wypracowanymi podczas Synodu Biskupów, a AL, której treści, jego zdaniem, zostały ujęte w proceduralnych normach prawnych MIDI i MJ⁶. W opracowaniach kanonistycznych uwydatnia się tą wzajemną współzależność posynodalnych dokumentów. Zdaniem Hectora Franceschigo dokumenty te są komplementarne. Uważa, iż za błędne należy uznać twierdzenie, że MIDI ma charakter prawny; AL natomiast wyłącznie charakter pastoralny⁷. Wyjaśniając tę kwestię podkreślił, iż wymiar prawny jest obecny również w AL, gdyż w działaniach pastoralnych sprawiedliwość i miłosierdzie łączą się i przeplatają z miłością w prawdzie⁸. Podobną opinię wyraził Francesco Coccopalmerio. Przywołując AL 244 zwrócił uwagę, iż występujące w nim treści zaczerpnięto z MIDI⁹. Jeszcze dalej w swych

⁶ Por. FRANCESCO, *Discorso ai partecipanti al Corso sul processo matrimoniale*, 25.2.2017, <http://www.vatican.va> (dostęp: 21.12.2019): „Quanto è stato discusso e proposto nel Sinodo dei Vescovi sul tema «Matrimonio e famiglia» è stato recepito e integrato in modo organico nell'Esortazione apostolica *Amoris laetitia* e tradotto in opportune norme giuridiche contenute in due specifici provvedimenti: il motu proprio *Mitis Iudex* e il motu proprio *Misericors Iesus*”.

⁷ Na ten temat zob. A. SPADARO, *Amoris laetitia e significato dell'Esortazione apostolica postsinodale di papa Francesco*, w: *Amoris laetitia. Esortazione apostolica postsinodale sull'amore nella famiglia. Testo integrale e commento de «La Civiltà Cattolica»*, Milano 2016, s. 10.

⁸ Por. H. FRANCESCHI, *La dimensione giuridica nella pastorale familiare alla luce dell'Amoris Laetitia*, w: *Diritto canonico e Amoris Laetitia*, red. P. Moneta, Città del Vaticano 2019, s. 26.

⁹ Por. F. COCCOPALEMERIO, *Processo matrimoniale e missione della Chiesa*, w: *La riforma del processo matrimoniale ad un anno del motu proprio Mitus Iudex Dominus Iesus*, Roma 2017, s. 23.

rozważaniach poszedł Jan Dyduch przekonując, iż AL jest kontynuacją adhortacji „Familiaris consortio”¹⁰.

2. Przyczyny reformy

Massimo del Pozzo w swej refleksji nad fenomenem reformy papieskiej stwierdził, iż postrzegana z perspektywy historycznej misja Ludu Bożego z reguły domagała się i domaga się nie prostego dostosowania regulacji do kontekstu społecznego, ale niejednokrotnie wymaga nowego przemyślenia obowiązującej dyscypliny¹¹. Taka świadomość stale towarzyszy Kościołowi, czego dobitnym przykładem był powód zwołania Soboru Watykańskiego II, wyrażony w dewizie *Ecclesia semper reformanda*. Do tej idei nawiązał też papież Benedykt XVI w przemówieniu bożonarodzeniowym z 22 grudnia 2005 roku adresowanym do pracowników Kurii Rzymskiej, eksponując konieczność ciągłej reformy (*riforma in continuità*)¹². Trafnie charakter tego zjawiska oddano w tytule i treściach pozycji zbiorowej „Tra rinnovamento e continuità. Le riforme introdotte dal motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*”¹³.

W publikacjach poświęconych interesującej nas kwestii w pierwszym rzędzie wskazuje się na dwa zasadnicze powody papieskich przedsięwzięć: dużą odległość wielu trybunałów kościelnych od siedzib wiernych oraz opieszałość w prowadzeniu procesów o stwierdzenie nieważności małżeństwa¹⁴.

¹⁰ Por. J. DYDUCH, *Adhortacja Amoris laetitia twórczą kontynuacją adhortacji Familiaris consortio*, w: P. KROCZEK (red.), *Dyskusja nad Amoris laetitia*, Kraków 2017, s. 27-46.

¹¹ Por. M. DEL POZZO, *Il processo matrimoniale più breve davanti al vescovo*, Roma 2016, s. 41.

¹² Por. BENEDICTUS XVI, *Ad Romanam Curiam ob omina natalicia-22.12.2005*, AAS 98(2006), s. 40-53; M. DEL POZZO, *Il processo matrimoniale...*, s. 42.

¹³ Por. E. B. O. OKONKWO, A. RECCHIA (red.) *Tra rinnovamento e continuità. Le riforme introdotte dal motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, Roma 2016.

¹⁴ Por. E. B. O. OKONKWO, *I principi legislatori della riforma e le loro incidenza sui profili attinenti al processo ordynario di nullità matrimoniale*, w: E. B. O. OKONKWO,

Wydaje się jednak, iż takie postrzeżenie do końca nie oddaje pryncypialnego *ratio* wprowadzenia MIDI, MJ oraz AL. Należy bowiem zauważyć, iż w „Preambułach” MIDI i MJ podkreślono, iż stanowione innowacyjne rozwiązania pozostają w ścisłym związku pryncypialną zasadą kanonicznego porządku prawnego, jaką jest zbawienie dusz (*salus animarum*)¹⁵. Inną ważką przyczyną o charakterze socjologicznym wymienianą w publikacjach jest zmiana ludzkiej mentalności we współczesnej rzeczywistości¹⁶. Twierdzenie to zdaje się potwierdzać pogląd Vincenzo Paglii, który twierdzi, że w AL ma miejsce otwarcie na rodzinę z perspektywy współczesnych uwarunkowań¹⁷.

3. Władza papieska

W próbie ustosunkowania się do celu badawczego określonego we „Wprowadzeniu” opracowania należy przede wszystkim podjąć kwestię władzy papieskiej. W związku bowiem z dokonaną reformą powstaje zasadnicze pytanie: czy papież był kompetentny wprowadzenia pewnych innowacyjnych zmian?; czy jego niektóre inicjatywy nie godziły w prawo Boże pozytywne lub prawo substancjalne?

Jak wiadomo, papież przeprowadzając reformę skorzystał z pomocy Synodu Biskupów. Należy jednak zauważyć, iż instytucja ta w kanonicznym porządku prawnym jest jedynie organem konsultacyjnym¹⁸. Podjęte w MIDI, MJ oraz AL decyzje są więc decyzjami papieskimi. W tym kontekście zatem istotnym problemem staje się problem władzy papieskiej, a zwłaszcza problem jego granic.

Charakter tej władzy został określony w n. 2 soborowego „Dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele”, następująco: „W tym

A. RECCHIA (red.), *Tra rinnovamento e continuità. Le riforme introdotte dal motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, Roma 2016, s. 18; V. ANDRIANO, *La normativa canonica sul matrimonio e la riforma del processo di nullità*, Roma 2016, s. 181.

¹⁵ Por. F. COCCOPELEMERIO, *Processo matrimoniale...*, s. 13.

¹⁶ Por. V. ANDRIANO, *La normativa canonica...*, s. 181.

¹⁷ Por. V. PAGLIA, *Le implicazioni ecclesiologicalhe di Amoris Laetitia*, w: P. MONETA (red.), *Diritto canonico e Amoris Laetitia*, Città del Vaticano 2019, s. 15.

¹⁸ Por. J. R. VILLAR, *Colegialidad episcopal*, „Ius Canonicum” 54(2014), s. 809.

Chrystusowym Kościele Biskup Rzymu, jako Następca Piotra [...] z Bożego ustanowienia cieszy się najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzą duszpasterską”. Doktryna ta znalazła odzwierciedlenie w kan. 331 KPK. W regulacji tej bowiem oprócz znormatyzywania soborowych treści jeszcze dopowiedziano, iż papież tę władzę może sprawować w sposób niekępowany. W literaturze określa się ją mianem *władzy kluczy*. Odnosząc się do celu tej władzy Girlandina Boni stwierdziła, iż Chrystus powierzył tę władzę Piotrowi i jego Następcom w celu realizacji zasad sprawiedliwości oraz prawdy¹⁹.

Nie ma wątpliwości co do tego, iż w kanonicznym porządku prawnym papież posiada taką władzę. Z perspektywy papieskiego prymatu rodzi się jednak pytanie o granice papieskiej władzy? Wskazany problem nie jest nowy, gdyż podejmowali go już średniowieczni kanoniści w kontekście rozważań nad funkcjonowaniem instytucji dyspensy, z reguły negatywnie odpowiadając na wątpliwość: czy papież może dyspensować od prawa naturalnego oraz prawa Bożego pozytywnego?²⁰. Obecnie zdecydowana większość autorów skłania się ku tezie, iż papież nie może wprowadzić dyspensować do prawa Bożego, ale może je interpretować. Według Eduardo Baurya w odniesieniu do prawa Bożego nie można stosować tych samych kategorii rozumowań, jakie stosuje się względem prawa ludzkiego²¹. Przed laty będąc na Sympozjum w Krakowie poruszyłem ten problem wobec kard. Petera Erdö. Odpowiadając pozytywnie na postawione pytanie kardynał argumentował, skoro urząd papieża wynika z prawa Bożego pozytywnego, to może on ingerować w ten obszar.

Konkludując ten passus trzeba podkreślić, iż papież na mocy swej *władzy kluczy* może interpretować prawo Boże pozytywne,

¹⁹ Por. G. BONI, *La riforma del processo matrimoniale canonico. Osservazioni e questioni aperte*, w: *La riforma del processo canonico per la dichiarazione di nullità del matrimonio*, Milano 2018, s. 112.

²⁰ Por. A. VAN HOVE, *Commentarium Lovaniense*, cz. 1, t. 5, Michelineae-Romae 1939, s. 306.

²¹ Por. E. BAURA, *La dispensa canonica dalla legge*, Milano 1997, s. 143.

nienaruszając jego substancji. Dysponując takimi założeniami zapytajmy zatem o charakter reformy papieża Franciszka.

4. Charakter papieskiej reformy

Pytaniem kluczowym w tym opracowaniu, wiążącym się z celem badawczym, to pytanie o charakter papieskiej reformy. Podejmując tę kwestię zapytajmy najpierw o znaczenie terminu „reforma”. Ernest B.O. Okonkwo pod tym pojęciem rozumie modyfikację częściową lub całkowitą zastanego porządku, postrzeganego jako system niedoskonały w celu ulepszenia funkcjonowania samego porządku bądź funkcjonujących w nim instytucji²².

Nie ulega wątpliwości, iż dokonane przez papieża Franciszka zmiany odbiły się szerokim echem w światowych massmediach. Niektórzy autorzy odnosząc się do nich krytycznie pisali, iż mają one charakter rewolucyjny, czego przykładem może być publikacja „Rewolucja duszpasterska. Sześć słów talizmanów w synodalnej debacie o rodzinie”²³. Podobny wydzźwięk ma tytuł monografii „Evolución y revolución del los sinodos sobre la familia”, napisanej przez Bernardo J. Montesa Arraztoę²⁴.

W tym kontekście należałoby zatem jeszcze raz zapytać: czy papieska reforma naprawdę ma charakter rewolucyjny? Według „Słownika języka polskiego PWN” słowo „rewolucja”, oznacza gwałtowną zmianę w jakiejś dziedzinie²⁵. W związku z tym należy doprecyzować uprzednią wątpliwość, pytając: czy w kanonicznym porządku prawnym reforma rzeczywiście ma charakter gwałtowny? Odpowiadając na tę wątpliwość pragnę przywołać poglądy kilku kanonistów w tej kwestii.

²² Por. E. B. O. OKONKWO, *I principi legislatori...*, s. 17.

²³ Por. G. VIGNELLI, *Rewolucja duszpasterska. Sześć słów talizmanów w synodalnej debacie o rodzinie*, tłum. A. Zielińska, Kraków 2016.

²⁴ Por. B. J. MONTES ARRAZTOA, *Evolución y revolución del los sinodos sobre la familia 2014–2016*, Navarra 2019.

²⁵ Por. *Rewolucja*, w: *Słownik języka polskiego PWN*, oprac. L. DRABIK, A. KUBIAK-SOKÓŁ, E. SOBOL, L. WIEŚNIAKOWSKA, Warszawa 2014, s. 834.

Francheschi odnosząc się do interesującego nas problemu podkreślił z całym naciskiem, iż papieskie przedsięwzięcia w żadnym wypadku nie miały na celu wywrócenia funkcjonującego dotąd systemu prawa małżeńskiego, zwłaszcza w aspekcie wypracowanego na przestrzeni wieków systemu tytułów nieważności małżeństwa. Wyrzucił pogląd, że w żadnym wypadku nie chodziło o wynaturzenie procesu małżeńskiego; wprowadzenie bowiem radykalnych rozwiązań mogłoby godzić w prawo substancjalne²⁶.

W ten nurt wpisuje się również pogląd del Pozzo utrzymującego, iż reforma nie ma zarówno charakteru rewolucyjnego, jak też nie ma na celu wywrócenia obowiązującego porządku. Rozwijając ten wątek zwrócił uwagę, iż pewne zakłopotanie mogą budzić niektóre ustalenia zawarte w art. 14 § 1 RP dotyczące oceny środków dowodowych: oświadczeń stron, waloru dowodowego zeznań tylko jednego świadka biorącego udział w procesie, a także opinii biegłych. W opinii kanonisty wprowadzone zmiany nie dotyczą jednak tak istotnych kwestii, jak: kształtowanie się osądu sędziowskiego w rozstrzyganiu, natury procesu, a tym bardziej prawa substancjalnego²⁷.

Okonkwo natomiast postrzega ten proces w kategoriach zmian w kontekście substancjalnej kontynuacji (*rinnovamento e sostanziale continuità*). Uważa, iż zmiany występujące w MIDI są odzwierciedleniem konieczności ciągłej reformy postrzeganej w pryzmacie ewolucji²⁸. Podobny pogląd wyraził Montes Arraztoa podkreślając, iż pewne innowacje wprowadzone przez papieża Franciszka dotyczą elementów akcydentalnych, nie naruszają natomiast substancji. Argumentując wskazał m.in. na instytucję skróconego procesu przed biskupem²⁹. Pragnę zauważyć, iż jedynie dla wielu współczesnych zdaje

²⁶ Por. H. FRANCHESCHI, *La riforma e il regime delle nullità del matrimonio*, w: *La riforma del processo matrimoniale ad un anno del motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, Roma 2017, s. 27.

²⁷ Por. M. DEL POZZO, *L'impatto della riforma sul diritto processuale vigente*, w: *La riforma del processo matrimoniale ad un anno del motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, Roma 2017, s. 78.

²⁸ Por. E. B. O. OKONKWO, *I principia legislatori...*, s. 37-38.

²⁹ Por. B. J. MONTES ARRAZTOA, *Evolución y revolución...*, s. 122.

się ona być instytucją nową. Tak jednak nie jest. Podobnie bowiem, jak w przypadku wielu innych instytucji funkcjonujących w kanonicznym porządku prawnym, jej źródłem jest istniejąca w pierwszych wiekach chrześcijaństwa instytucja *Episcopalis audientia*³⁰. Wydaje się zatem, iż uprawnione jest twierdzenie, iż wprowadzone w reformie pewne instytucje tylko na pozór są „nowe”; faktycznie natomiast z reguły znajdują odniesienie w instytucjach o wiele wcześniej wypracowanych w prawie kościelnym.

Rekapitułując reforma, o której mowa nie godzi w prawo substancjalne. Pio Vito Pinto we „Wprowadzeniu” do monografii „La normativa canonica sul matrimonio e la riforma del processo di nullità”, autorstwa Valerio Andriano zwrócił uwagę, iż nie zmierza ona do pomniejszenia surowości prawa Bożego i kościelnego³¹. Celem bowiem prac papieskiej Komisji Przygotowawczej nie była modyfikacja prawa substancjalnego³². Zdaniem Franceschiego wskazywany brak zmian w obszarze prawa substancjalnego wynika przede wszystkim z faktu, iż nie uległa zmianie doktryna co do istotnego przymiotu małżeństwa, jakim jest nierozzerwalność (kan. 1956 KPK), świadczą o tym liczne odwołania do tego przymiotu występujące w AL; w sposób szczególny ma to miejsce w n. 62 tego dokumentu³³.

Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż reforma prawa małżeńskiego dokonana przez papieża Franciszka nie ma charakteru rewolucyjnego, lecz ewolucyjny. Wprowadzone zmiany nie godzą bowiem w prawo substancjalne. Wydaje się, aby zrozumieć jej *ratio* należy nawiązać do mechanizmów stanowienia prawa w kanonicznym

³⁰ Por. M. DEL POZZO, *Il processo matrimoniale...*, s. 45-47. Szerzej na temat instytucji G.L. FALCHI, B.E. FERME, *Introduzione allo studio delle fonti dell'Utrumque ius*, Roma 2006, s. 85-87.

³¹ Por. P.V. PINTO, *Prefazione*, w: V. ANDRIANO, *La normativa canonica sul matrimonio e la riforma del processo di nullità*, Roma 2016, s. 5.

³² Por. TAMŻE, s. 6.

³³ Por. H. FRANCHESCHI, *La riforma...*, s. 27.

porządku prawnym. W porządku tym prawodawca kościelny, podobnie jak każdy inny prawodawca, nie może abstrahować od współczesnych uwarunkowań, w których bytują współczesne małżeństwa i rodziny. Na ten fakt zwrócił uwagę m. in. Juan J. Arrieta wskazując, że z dokumentów synodalnych wyraźnie wynika, że w obecnej rzeczywistości istnieje napięcie pomiędzy modelem małżeństwa wypracowanym w ciągu wieków przez Kościół, a wizją małżeństwa eksponowaną przez współczesne środki masowego przekazu, przenikniętą permissytywizmem³⁴. Tej świeckiej tendencji kategorycznie sprzeciwił się papież Franciszek.

Mówiąc o reformie należy zauważyć, iż kanoniczny porządek prawny nie jest porządkiem samym w sobie, ale instrumentem służącym poznaniu i skutecznej ochronie małżeństwa i rodziny³⁵. Odzwierciedlenie tej prawdy znajdujemy w przedsięwzięciach papieża. Jego reforma ma charakter nie tylko prawny, ale i pastoralny. W literaturze przedmiotu mówi się o posłudze prawno-pastoralnej³⁶. Według Bernarda J. Montesa Arraztoi jest ona odpowiedzią na wezwania pastoralne współczesnej rodziny w kontekście ewangelizacji, w której istotną rolę odgrywa inkulturacja³⁷. Temu niezwykle istotnemu problemowi poświęcono wiele uwagi podczas odbytego w dniach 4–7 października 2017 roku XVI Międzynarodowego Kongresu „Consoatiatio Internationalis Studi Iuris Canonici Promovendo”, którego owocem jest obszerna pozycja zbiorowa „Diritto canonico e culture giuridiche”³⁸.

W opracowaniu tym zasygnalizowano, iż autorzy niektórych opracowań skłaniają się ku tezie, iż reforma ta ma charakter rewolucyjny. Tak jednak nie jest. Autor reformy bowiem świadom nowych uwarunkowań, w których żyją katolickie rodziny, nienaruszając prawa

³⁴ Por. J. J. ARRIETA, *Il rinnovamento del sistema matrimoniale canonico alla luce dei recenti lavori sinodali*, w: L. SABBARESE (red.), *Sistema matrimoniale canonico in synodo*, Roma 2015, s. 49-51.

³⁵ Por. H. FRANCHESCHI, *La riforma...*, s. 30.

³⁶ Por. V. ANDRIANO, *La normativa canonica...*, s. 181.

³⁷ Por. B. J. MONTES ARRAZTOA, *Evolución y revolución*, s. 61-101.

³⁸ Por. *Diritto canonico e culture giuridiche*, red. J. Miñambres, Roma 2019.

substancjonalnego poprzez wprowadzenie nowych instytucji i rozwiązań podjął próbę wyjścia naprzeciw ich oczekiwaniom. Trzeba podkreślić, iż w pewnym sensie nowatorskich zmian w kanonicznym prawie małżeńskim po raz pierwszy nie dokonał papież Franciszek. Popierając to twierdzenie pragnę zwrócić uwagę, iż obecnie jako za zupełnie zwyczajne uznaje się funkcjonowanie w kanonicznym prawie małżeńskim instytucji przywilejów wiary. Często wielu kanoonistów nie jest świadomych tego, iż wprowadzone w XVI wieku przez papieża ustalenia dotyczące rozwiązania małżeństw poligamicznych i poliandrycznych³⁹ oraz rozwiązania małżeństwa w przypadku uwięzienia i prześladowań⁴⁰ znacznie odbiegały od opartej na tak ważkim źródle jakim jest Pismo św. instytucji przywileju pawłowego. Podobnie ma się rzecz z wprowadzonymi decyzjami XX-wiecznych papieży Piusa XI i Piusa XII dotyczącymi rozwiązania węzła małżeńskiego związków niesakramentalnych, określanych w literaturze przedmiotu mianem tzw. przywileju piotrowego⁴¹. Obecnie instytucje te uznajemy za zwyczajne. W czasach natomiast gdy je wprowadzano takimi zapewne nie były, znacznie bowiem odbiegały od przyjętych wówczas rozwiązań systemowych.

Wydaje się, iż wiele kontrowersji w omawianej kwestii wynika z niewłaściwego pojmowania władzy papieskiej. Właściwa ocena dokonanej reformy wymaga posiadania wiedzy nie tylko z zakresu

³⁹ Por. *Constitutio S. Pii PP. V, Romani Pontificis, 2 Augusti 1571*, w: *Documenta Codex Iuris Canonici Pii X iussu digestus Benedicti papae XV auctoritatae promulgatus*, Typis Polyglotis Vaticanis 1935, s. 751-752.

⁴⁰ Por. *Constitutio Gregorii PP. Populis, 25 Januarii 1585*, w: *Documenta Codex Iuris Canonici Pii X iussu digestus Benedicti papae XV auctoritatae promulgatus*, Typis Polyglotis Vaticanis 1935, s. 752-754.

⁴¹ Por. PIUS XI, *Decisio, 2.4.1924*, w: X. OCHOA (red.), *Leges Ecclesiae*, t. 1, Roma 1966, kol. 587; PIUS XII, *Decisio, 18.7.1947*, w: X. OCHOA (red.), *Leges Ecclesiae*, t. 2, Roma 1966, kol. 2428-2429; PIUS XII, *Decisio, 11.5.1958*, „*Ius Seraficum*” 4(1958), s. 452-472. Szerzej na ten temat zob. G. DZIERŻON, *Nierozzerwalność małżeństwa. Kwestie teoretycznoprawne*, w: J. SZTYCHMILLER, J. KRZYWKOWSKA (red.), *Małżeństwo na całe życie*, Olsztyn 2011, s. 151-161; G. DZIERŻON, *Nierozzerwalność małżeństwa a przywileje wiary w kanonicznym porządku prawnym*, „*Ius Matrimoniale*” 26(2015) nr 4, s. 73-82.

funkcjonowania systemu prawa małżeńskiego, ale również wiedzy historyczno-prawnej.

The Evolutionary Nature of Pope Francis' Reforms in Marital Law

Summary

In the presented study, the author reflects on the nature of the marriage law reform made by Pope Francis. Referring to the nature of papal power of keys, he showed that some changes made to three post-synodal documents (motu proprio „*Mitis Iudex Dominus Iesus*”, „*Mitis et misericors Iesus*” and the post-synodal Apostolic Exhortation „*Amoris Laetitia*”) were not revolutionary but rather evolutionary. According to the author, some institutions and solutions introduced are rooted in the institutions and solutions developed in the canonism of previous centuries. They do not violate substantive law. Adoption of such a thesis results from the fact that in post-synodal documents there are numerous references to the essential attribute of marriage, which is indissolubility (canon 1056 CIC). The author claims that much controversy in this matter results from the wrong perception of papal authority. He believes that proper assessment of the reform requires not only knowledge about the functioning of the marriage law system, but also historical and legal knowledge.

Słowa kluczowe: kanoniczne prawo małżeńskie, reforma, ewolucja, rewolucja

Key words: canonical marriage law, reform, evolution, revolution

Nota o autorze

Ks. Ginter Dzierżon – profesor zwyczajny prawa kanonicznego, kierownik Katedry Historii, Teorii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW, obrońca Węzła Małżeńskiego Sądu Biskupiego Diecezji Gliwickiej.